Datum
2016-11-23

Diarienummer
KSN-2016-1923

Kommunfullmäktige

Riktlinjer för stöd till sociala företag

Förslag till beslut
Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

att anta riktlinje för stöd till sociala företag enligt **bilaga 1,**

att uppdra till kommunstyrelsen att skapa och samordna former och forum med berörda nämnder, sociala företag och myndigheter, med syftet att implementera riktlinje för stöd till sociala företag,

att uppdra till arbetsmarknadsnämnden att utifrån riktlinjens strategiska områden samordna arbetet med att ta fram en handlingsplan mellan berörda nämnder och i dialog med sociala företag och myndigheter, samt

att kommunstyrelsen ansvarar för löpande uppföljning av nämndernas arbete och resultat utifrån framtagen handlingsplan.

I avgörandet delatagande
Marlene Burwick (S), Fredrik Ahlstedt (M), Erik Pelling (S), Caroline Hoffstedt (S), Ulrik Wärnsberg (S), Loa Mothata (S), Rickard Malmström (MP), Ilona Szatmári Waldau (V), Mohamad Hassan (L), Stefan Hanna (C), Jonas Segersam (KD), Simon Alm (SD), Linda Eskilsson (MP), Mats Gyllander (M), Markus Lagerquist (M)

Uppsala 23 november 2016
Marlene Burwick/Ingela Persson

Ärendet
Arbetsmarknadsnämnden gavs i Mål och Budget 2015-2018 i uppdrag att utveckla formerna för hur kommunens stödjer och samverkar med sociala företag. Arbetsmarknadsnämnden har den 15 september 2016 överlämnat redovisning av uppdraget med underlag samt förslag till riktlinjer för stöd till sociala företag. **Bilaga 2.**

Därutöver har kommunfullmäktige i Mål och Budget 2017 med plan för 2018-19 uppdragit till arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, omsorgsnämnden, kulturnämnden och kommunstyrelsen att ”Identifiera strukturella hinder och behov och samordning för att sociala företag ska kunna skapa fler arbetstillfällen”.

Föredragning
Efter en genomgång från organisatoriska, ekonomiska och juridiska perspektiv förslås några justeringar i arbetsmarknadsnämndens förslag till riktlinje. Det omarbetade förslaget återges i **bilaga 1.**

Riktlinjen redovisar bakgrund och begreppsdefinitioner till sociala företag samt i vilket sammanhang de verkar. Lagbestämmelser och krav redovisas liksom strategiska perspektiv och behov av stöd till sociala företag, stödområden och förslag till strukturerat stöd. Även områden för samverkan och strukturella hinder för växande och fler sociala företag beskrivs. Utifrån de strategiska områdena föreslår arbetsmarknadsnämnden att en handlingsplan tas fram i gemensam beredning mellan berörda nämnder i dialog med sociala företag.

Utöver de lagbestämmelser som kan ses som möjliggörare av samverkan med sociala företag måste hänsyn alltid tas till de begränsningar som kan följa av kommunallagens regler om den kommunala kompetensen, upphandlingsreglerna samt konkurrenslagens regler om förbud mot otillbörlig säljverksamhet.

Ekonomiska konsekvenser
Kostnader med anledning av den föreslagna riktlinjen ska rymmas inom nämndernas ordinarie ram. Eventuella ambitionshöjningar måste därför tas med i ordinarie mål- och budgetprocess för kommande år.

Riktlinje

för stöd till sociala företag

Ett normerande dokument som kommunfullmäktige fattade beslut om 2016-xx-xx

Riktlinje för stöd till sociala företag

Inledning

Uppsala kommun bidrar aktivt till att förhindra människors utanförskap. Så många som möjligt ska vara inkluderade i samhälle och arbetsliv.

Kommunfullmäktiges överenskommelse med det civila samhället (LÖK) lyfter fram betydelsen av att synliggöra och stärka ideella organisationers självständighet och oberoende, att utveckla möjligheter för ideella organisationer att utgöra en viktig aktör inom välfärds-utvecklingen och att ge den ideella sektorn en tydlig roll i kommunens samhällsplanering

Sociala företag arbetar för att skapa möjligheter till arbete och rehabilitering för personer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. De sociala företagen har olika inriktning på sin verksamhet. De är arbetsintegrerande, har fokus på rehabilitering, arbete eller på social gemenskap och sysselsättning. De sociala företagen organiseras som föreningar, kooperativ, stiftelser och andra former av ideella organisationer.

Hållbar utveckling

Denna riktlinje utgår från grundsynen att samhället är ekonomiskt organiserat i tre sektorer: det privata näringslivet, den offentliga sektorn och den sociala ekonomin. I Uppsala kommun ska dessa tre sektorer samverka med varandra för en lokalt hållbar utveckling.

Syfte

Med denna riktlinje vill Uppsala kommun:

- Tydliggöra kommunens viljeinriktning och förhållningssätt vad gäller sociala företag.
- Ange utvecklingsområden för fler och växande sociala företag.
- Genom utvecklingsinsatser främja socialt företagande, för att inkludera människor som har stora svårigheter att få eller behålla ett arbete, i samhällslivet.
- Möjliggöra för respektive nämnd och bolag inom Uppsala kommun att se sin roll i arbetet med sociala företag och de målgrupper som kan omfattas av deras insatser.

Omfattning

Riktlinjen vänder sig till kommunens nämnder och bolagsstyrelser, ideella organisationer och andra berörda aktörer som verkar med insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Riktlinjerna reglerar Uppsala kommuns förhållningssätt till sociala företag och ska utgöra ett stöd för sociala företag i deras relationer med kommunen.

Bakgrund

Uppsala kommun vill möjliggöra för alla människor att bidra till sin egen och samhällets utveckling utifrån sin egen förmåga. Sociala företag är ett framgångsrikt komplement till de övriga insatser som Uppsala kommun bedriver. Det handlar framför allt om behovet av arbete men också om att utveckla nya tjänster såsom nya metoder för arbete och rehabilitering, nya vägar till entreprenörskap och ny affärsverksamhet. Sociala företag utvidgar därför arbetsmarknaden genom att främja arbete och sysselsättning för människor som av olika anledningar står långt ifrån den. Det minskar och förhindrar människors utanförskap. Delaktighet och inflytande i verksamheten stärker och utvecklar människors självkänsla och förmåga till ett självständigt liv med ökad egenförsörjning. Sociala företag kan bidra till bättre kvalité i välfärden genom att med innovativa lösningar erbjuda kompletterande tjänster och service och en utvidgad arbetsmarknad.

Sociala mervärden

Sociala företag är av olika karaktär där arbetsinsatsen i hög grad anpassas till medarbetarna förmåga och behov av stöd. Sociala företag ger med sitt arbetssätt medarbetarna nätverk och sociala sammanhang och skapar sociala mervärden. Sociala företag frigör med delaktighet i arbetet kreativitet och entreprenörskap hos personer som annars skulle ha svårt att få den möjligheten, och stärker med det medarbetares självkänsla och förmåga till ett självständigt liv. Uppsala kommuns stöd till och samverkan med sociala företag är välfärdsorienterat med fler och växande sociala företag.

Uppsala kommuns förhållningssätt till sociala företag

Målgrupp

Regeringens handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag anger målgrupper för sociala företag;

- personer som på grund av funktionsnedsättning har nedsatt arbetsförmåga,
- personer som har en social problematik, är långtidssjukskrivna eller långtidsarbetslösa eller som på grund av annan form av social utsatthet befinner sig utanför arbetsmarknaden.

Prioriterade målgrupper i Uppsala kommun är unga, utrikesfödda och personer med funktionsnedsättning. Det är kopplingen till dessa personer som gör att stödet till sociala företag är en viktig verksamhet och angelängenhet, för inkludering och en socialt hållbar kommun. I detta ingår också att skapa integration genom arbete för och med nyanlända.

Målsättning

Uppsala kommun ska främja socialt företagande som bidrar till att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att försörja sig själva och vara delaktiga i samhället. Uppsala kommun ska vara en öppet sinnad kommun med en positiv inställning till sociala företag och sociala innovationer av ideella organisationer. Sociala företag ska vara en naturlig samarbetspart när det gäller att finna vägar till arbete och meningsfull sysselsättning för personer som under lång tid befunnit sig utanför den reguljära arbetsmarknaden.

1. Uppsala kommun ska ha ett öppet och positivt förhållningssätt gentemot socialt företagande.
2. Uppsala kommun ska främja det sociala företagandet både i dess roll som självständig samhällskraft och som part i samarbetet kring lösningen av gemensamma angelägenheter och i utvecklingen av välfärden och ett hållbart samhälle.
3. Uppsala kommun ska aktivt arbeta för att öka sin kunskap om sociala företag och deras villkor.
4. Uppsala kommun ska aktivt sträva efter ett ökat samarbete med viktiga aktörer inom området. Uppsala kommun ska arbeta för att synliggöra de sociala företagen såväl internt som extern i kommunen.
5. Uppsala kommun ska aktivt bidra till att sociala företag startas och fortlever, och sträva efter en mångfald av olika sorters sociala företag och ett stärkt civilt samhälle.
6. Uppsala kommun ska genom stöd till och samverkan med sociala företag skapa förutsättningar för en vidgad arbetsmarknad.
7. Uppsala kommun ska med utvecklingsinsatser i samverkan med sociala företag främja möjligheterna till integration i arbetslivet för människor som saknar förankring på den reguljära arbetsmarknaden.

Verksamhetsområden

Uppsala kommun ger stöd till olika former av sociala företag eller en kombination av dessa former i samma företag:

- Sociala företag med betoning på arbete och med löneanställda medarbetare,
- Sociala företag med betoning på rehabilitering till arbete,
- Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning.

Ekonomiska resurser

Det är rimligt att Uppsala kommun ger ekonomiskt stöd för att kompensera sociala företag för medarbetarnas större behov av stöd i arbetet. För ett relevant stöd med en effektiv handläggning krävs långsiktig samverkan och samordning mellan kommunen och berörda myndigheter.

Uppsala kommuns stöd är selektivt och ska utformas så att det underlättar kontinuitet och långsiktighet i de sociala företagens planering. Utgångspunkten är långsiktighet. Det är upp till varje nämnd att avgöra sitt fortsatta stöd och hur långsiktigt stödet ska vara.

- Uppsala kommun ska kunna ge medel/bidrag för att starta och driva sociala företag.
- Uppsala kommuns stöd ges utifrån av berörda nämnder eller i politiska styrdokument identifierade behov.

Definition och begrepp

Social ekonomi Organisationer och verksamheter i det civila samhället utgör den sociala ekonomin. Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organiserade fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen av ideella organisationer. Verksamheter inom den sociala ekonomin har allmännytta och/eller medlemsnytta som främsta drivkraft, och kallas för socialt företagande.

Sociala företag har inte något särskilt regelverk eller någon särskild organisationsform. Sociala företag definieras som organisationer som:

- Har som övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle.
  Det innebär att företagen försöker skapa nya arbetstillfällen. Man erbjuder också arbetsträning och rehabilitering för att de som deltar i verksamheten ska kunna få arbete hos andra arbetsgivare. Svårigheterna att etablera sig på arbetsmarknaden kan vara av olika karaktär, såsom funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller bristande erfarenhet och kunskap som kan förväntas innebära lägre produktivitet och ökat behov av stöd från omgivningen. Utanförskap, psykisk ohälsa och social problematik är andra orsaker.

  Sociala företag med betoning på rehabilitering kan också driva affärsverksamhet där ”målgruppen” arbetar, men fokus ligger mer på rehabilitering och vidareslussning till annat arbete eller studier. Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning kan driva affärsverksamhet med hög grad av anpassning till medarbetarnas/deltagarnas förmåga och behov av stöd.

- Har sociala ändamål före vinständamål och är av samhällsnyttig karaktär i allmänhetens eller medarbetarnas intressen och har en mångfald av juridiska former och verksamhetsmodeller.
  Det innebär att sociala företag tillvaratar medarbetarnas möjlighet att stärka sin självständighet, sociala kompetens, ansvarstagande och initiativförmåga. Sociala företag har som mål att genom arbete och *delaktighet* integrera människor i samhälle och arbetsliv, och bidrar på så sätt till samhällsnytta och ett socialt hållbart samhälle.

  Sociala företag kan ha olika inriktning på sin verksamhet. De kan vara arbetsintegrerande, ha fokus på rehabilitering eller på social gemenskap och sysselsättning. Sociala företag kan ha flera organisationsformer, ideell förening, kooperativ, ekonomisk förening, allmännyttig stiftelse eller aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning.

- Återinvesterar sina ekonomiska överskott i egen eller liknande verksamhet.
  Sociala företag återinvesterar ekonomiska överskott i sin helhet i verksamheten och i enlighet med sitt ändamål. Investeringarna kan syfta till att utveckla verksamheten, anställa och integrera fler personer eller att utveckla medarbetarna genom kompetensutveckling. Det övergripande syftet kan alltså beskrivas som ideellt, i likhet med vad som faller inom det civila samhället och den sociala ekonomin i stort.

- Skapar delaktighet och inflytande för medarbetarna genom arbetssätt och organisering av arbetet, och/eller ägande och medlemskap, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt.
  Det innebär att sociala företags verksamhet bygger på demokratiska värderingar. Sociala företag har sin grund i den fasta övertygelsen att delaktighet i arbetet men också i organisationens drift och beslut ger unika förutsättningar för personlig utveckling och egenmakt.

- Organisationer som är självständiga och organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet
  Sociala företag är självständiga juridiska personer men har som leverantör, samarbetspart och rörande medarbetarnas försörjning och utveckling en nära relation till offentlig sektor. Genom sitt ideella syfte och sin självständiga ställning i förhållande till offentlig verksamhet utgör de sociala företagen en viktig del av det civila samhället. Bakom det sociala företaget finns vanligtvis en huvudman i form av en ideell organisation.

Lagbestämmelser och krav

De lagar som är relevanta för kommunens samarbete med och förhållande till sociala företag är *Socialtjänstlagen*, SoL och *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, LSS samt *Lagen om kommunal arbetslöshetsnämnd* (1944:475).

Av 1 kap. 1 § SoL framgår att socialtjänsten ska frigöra och utveckla enskilda personers och gruppers egna resurser och främja människors aktiva deltagande i samhället. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete (3 kap, 2§) eller meningsfull sysselsättning (5 kap 7§). Verksamheten skall stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning.

LSS är en rättighetslagstiftning. Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i lagen. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra (5§).

Kommunerna har genom lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd getts en viss allmän kompetens att agera för att hindra arbetslöshet. Kommunen har till uppgift att främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av det.

Strukturella hinder och strategiska utvecklingsområden

Avsikten med denna strategi är att skapa en stödstruktur som kan möta flera av de behov sociala företag har för nyetablering, för växande och fler sociala företag. Några strukturella hinder som har identifierats är:

- Bristande kunskaper om sociala företag hos offentliga myndigheter och bristande samordning mellan myndigheter.
- Bristande samordning mellan olika försörjningssystem försvårar deltagande i sociala företag.
- Svårigheter gällande finansiering och kapitalförsörjning inför start och utveckling av sociala företag.
- Behov av stöd till affärsutveckling, information och rådgivning hos de sociala företagen.
- Svårigheter för sociala företag att delta i upphandling.
- Avsaknad av en myndighet och organisation i kommunen som har ett samlat och samordnande ansvar.

Strategi för strukturerat stöd

En stödstruktur ska skapas för samlade insatser inom följande strategiska utvecklings-områden:

1. *Långsiktigt verksamhetsstöd till sociala företag.*

Större delen av ekonomiskt stöd i form av verksamhetsbidrag som sociala företag idag får avser kostnader för handledning, lokalhyror, kompetensutveckling och andra kostnader som uppstår när man ger arbete, anställer och tar emot personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och vars arbetskapacitet är relativt låg. För ett professionellt bemötande och långsiktig trygghet i verksamheten behöver verksamhetsbidragen vara fleråriga utifrån tydliga riktlinjer med stöd som är villkorat. Kommunens stöd är selektivt utifrån behov.

För en önskvärd utveckling med ökad självförsörjningsgrad behöver kompletterande stöd byggas in i kommunens stödsystem. Det kan gälla möjligheten att upphandlas, Idéburet Offentligt Partnerskap och processtöd till verksamhetsutveckling. Samtidigt har ideella och idéburnas organisationer som sociala företag ett egenvärde i sig som välfärdsaktörer i det civila samhället.

2. *Stöd till nysatsningar och verksamhetsutveckling*

De sociala företagens affärsmodeller passar inte in i traditionella bedömningsstrukturer, vilket innebär att tillgången till externa finansieringskällor är begränsad. Det är svårt för sociala företag att få banklån och krediter för nyetablering av verksamhet och utveckling av befintlig. Utan medel att bygga och utveckla organisation blir det låg tillväxt inom sektorn, och utan stöd för att expandera finns risken att vi får många små och sårbara sociala företag med begränsad kapacitet att möta nya behov och intresserade kunder. Möjligheter, former och principer för kapitalförsörjning och stöd är därför ett viktigt område för kommunens engagemang. Möjligheten att inrätta en mikrofond ska undersökas.

3. Nya finansieringslösningar

Nya finansieringsmodeller för socialt företagande, där offentligt och privat kapital kompletterar varandra, ska undersökas. Det kräver en bred samverkan mellan kommunens nämnder och förvaltningar, med andra myndigheter och andra externa aktörer. Denna sorts samarbete kan vara ett sätt för kommunen att möta behov av finansiering hos sociala företag och inom den sociala ekonomin. En samsyn och samordning krävs med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan vad gäller stöd och samverkan med sociala företag samt i ansvarsfördelning. Arbetet kan samordnas
i det lokala arbetsmarknadsrådet.

4. Stöd till resursorganisation

I Uppsala kommun saknas en organisation som kan erbjuda stöd till sociala företag och vara ett väl fungerande paraply och intresseorganisation för flera sociala företag. Förutsättningar och behov för ett sådant stöd ska belysas i samråd med sociala företag med beskrivning av funktion och värdet man kan skapa för sektorn och den sociala ekonomin.

5. Samlat resursstöd i kommunen

För att stärka de sociala företagens verksamhet och för stöd till nyetableringar krävs i kommunen ett samlat processtöd. Det kan omfatta kompetensutveckling, affärsutveckling, rådgivning och stöd med verksamhetsutveckling och ett samlat stöd med verksamhets- och projektbidrag. Stödresursen kan också ha ansvar för att öka kunskapen om sociala företag i den kommunala organisationen, hur de arbetar och hur kommunala verksamheter kan samarbeta med dem. Funktion och organisation för en dylik stödresurs är ett prioriterat område att belysa i dialog med sociala företag. En handbok med vägledning och former för stöd och samverkan ska utarbetas.

6. Upphandling

Ett viktigt verktyg i stödet till sociala företag är att kommunen köper deras varor och tjänster. Bättre förutsättningar ska skapas för sociala företag att delta i offentlig upphandling och kommunens stöd till dem ska innefatta möjligheten att upphandlas. För att möjliggöra för sociala företag att bli en aktör vid upphandlingar kan sociala hänsyn och större vikt vid kvalité tillämpas vid upphandling, mindre eller delade entreprenader, längre tid att skriva anbud, förenklat och pedagogiskt utformat förfrågningsunderlag, längre avtalstider och ökad kunskap i den kommunala organisationen om sociala företag. Ett annat sätt är att lägga större fokus på vilken förändring man vill se i målgruppen under en viss tidsperiod. Detta kan göras utan att konkurrensneutraliteten åsidosätts.

7. Utvärdering

En del sociala företag använder redan socioekonomiska bokslut som ett sätt att visa på värdet av sin verksamhet. Kommunen bör i samråd med sociala företag och utifrån goda nationella exempel hitta metoder att värdera och jämföra utfall och effekter av insatser utifrån brukar- och samhällsnytta. Det kan också ligga till grund för framtida beslut om stöd. Social Return On Investments är exempel på metod och brukarrevisioner en annan.

Ansvar och spridning

För att Uppsala kommun ska nå framgång med arbetet att främja sociala företag krävs att det finns en intern organisation som har ett helhetsperspektiv på stöd till sociala företag. Detta innebär att berörda nämnder och förvaltningar är delaktiga, strävar åt samma håll, har en bra kommunikation och samverkar i frågorna.

Kommunstyrelsen har, utifrån sitt ansvar för tillväxt- och näringslivspolitik och en socialt hållbar kommun, det övergripande ansvaret för stöd till socialt företagande. Socialt företagande ska integreras i kommunens näringslivspolitik och den sociala ekonomin ges en tydligare roll i välfärds- och näringslivspolitiken.

Arbetsmarknadsnämnden har tillsammans med övriga berörda nämnder ansvar för att stödja tillkomsten av sociala företag. Respektive nämnd ansvarar för det egna arbetet i linje med dessa riktlinjer. Varje nämnd ansvarar för information och kunskapsspridning av de möjligheter som öppnas genom sociala företag.

Uppföljning

För att kunna bedöma nyttan och effekterna av genomförda insatser genom sociala företag ska årlig uppföljning ske. Förutom volymer, insatser och ekonomiskt resultat, ska effekterna för den enskilde beskrivas. Respektive nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för uppföljningen i relation till mål och uppdrag i verksamhetsplaner/affärsplaner samt i Mål och Budget. Kommunstyrelsen samordnar årligen uppföljning och analys av resultat i gemensam beredning med berörda nämnder. Kommunstyrelsen ansvarar för uppföljning av hur riktlinjerna används och följs.

Relaterade dokument

- Uppsala kommun, kommunfullmäktige 2013. *Överenskommelse mellan Uppsalas föreningsliv och Uppsala kommun KF 2013-05-27. Dnr. KSN-2013-0274.*
- Uppsala kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden 2014. *Modeller för samspelet med det civila samhället. Dnr UAN-2013-0470.*
- Uppsala kommun, kommunfullmäktige 2015. *Policy för hållbar utveckling. KF 2015-05-07.*
- Uppsala kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden 2014-06-12. *Mål och riktlinjer för verksamhetsbidrag till ideella organisationer inom området arbetsmarknad och sysselsättning. Dnr. UAN-2014-0288.*
- Uppsala kommun, arbetsmarknadsnämnden 2016. *Syftet med Idéburet Offentligt Partnerskap. AMN-2016-0038.*
- Uppsala kommun, arbetsmarknadsnämnden 2015. *Riktlinjer för Idéburet Offentligt Partnerskap. AMN-2016-0148.*
- Uppsala kommun, arbetsmarknadsförvaltningen 2015. *Modell för sociala företag vid ansökan om verksamhetsbidrag och vid uppföljning.*
- Samordningsförbundet Uppsala län. *Riktlinjer för stöd till medlemmarna i arbetet med arbetsintegrerande sociala företag.2016-05-16. Dnr. 2016:24.*

Uppsala KOMMUN

ARBETSMARKNADSNÄMNDEN

UPPSALA KOMMUNSTYRELSE
Ink 2016 -09- 20
Diarienr. KSN-2016-1923
34 Aktbil. 1

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2016-09-15

§ 106

Redovisning till kommunstyrelsen av uppdrag om sociala företag AMN-2016-0199

Beslut
Arbetsmarknadsnämnden beslutar

att redovisningen tillställs kommunstyrelsen enligt upprättat förslag.

Sammanfattning
Arbetsmarknadsnämnden har i Mål och Budget 2016-2018 i uppdrag att utveckla formerna för hur kommunens stödjer och samverkar med sociala företag. I Mål och Budget 2016-2018 ges uppdrag om riktad satsning att genom tilläggsinsatser främja socialt företagande för att inkludera människor som har stora svårigheter att få eller behålla ett arbete, i samhällslivet.

Nämnden redovisar bakgrund till sociala företags framväxt i ett europeiskt och nationellt perspektiv, begreppsdefinitioner av sociala företag och i vilket sammanhang de verkar. Lagbestämmelser och krav redovisas liksom strategiska perspektiv och behov av stöd till sociala företag, stödområden och förslag till strukturerat stöd. Områden för samverkan och strukturella hinder för växande och fler sociala företag beskrivs.

Beslutsunderlag
Förvaltningens tjänsteskrivelse den 24 augusti 2016.

Uppsala KOMMUN

ARBETSMARKNADSNÄMNDEN

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2016-09-15

Plats och tid: Arbetsmarknadsförvaltningen, Stationsgatan 12, klockan 13.00 – 17.00

Beslutande:
Ulrik Wärnsberg (S), ordförande
Tobias Smedberg (V), 1:e vice ordförande
Anna Manell (L), 2:e vice ordförande t o m § 105
Maria Gauffin Röjestål (S)
Björn Christiernin (S) t o m § 105
Carolina Bringborn Anadol (M)
Bekir Jusufbasic (M)
Sanna Selberg (MP)
Kenny Jonsson (C)
Anja Karinsdotter (V) §§ 97-99
Anita Ericsson §§ 97-98 och fr o m § 106
Per-Eric Rosén (MP)
Ylva Gäverth (M)

Ersättare:
Soraja Nadimpour (S) fr o m § 106
Beatriz Hedvåg (S)
Andreas Wejderstam (M) fr o m § 99
Anja Karinsdotter (V) fr o m § 100
Anita Ericsson (L) §§ 100-105

Övriga deltagare: Lena Winterbom, direktör, Tuomo Niemelä, stabschef, Ida Bylund Lindman, avdelningschef, Lotta Königsson, avdelningschef, Henrik Jansson, avdelningschef, Eva Egnell, enhetschef, Marcus Bystedt, controller, Ulf Lundström, strateg, Tobias Åström Sinisalo, strateg, Veronica Öhrt, strateg, Eva Hellstrand, strateg, Monika Lagerqvist, strateg, Peder Jacobsson, strateg, Karin Bärve, strateg, Gunnar Ärnström, projektsamordnare, Monica Söderström, utvecklingschef

Utses att justera: Carolina Bringborn Anadol (M) **Paragrafer:** 97 - 114

Justeringens plats och tid: Stationsgatan 12, den 20 september 2016

Underskrifter:

Ulrik Wärnsberg (S), ordförande

Carolina Bringborn Anadol (M), justerare

Lotta von Wowern, sekreterare

ANSLAG/BEVIS	Protokollet är justerat. Justeringen har meddelats genom anslag på kommunens anslagstavla.		
Organ:	Arbetsmarknadsnämnden		
Datum:	2016-09-15	**Sista dag att överklaga:**	2016-10-12
Anslag sätts upp:	2016-09-21	**Anslaget tas ner:**	2016-10-13
Protokollet finns tillgängligt på:	www.uppsala.se och arbetsmarkandsförvaltningen, Stationsgatan 12		
Underskrift:	..... Lotta von Wowern, sekreterare		

Handläggare
Ulf Lundström

Datum
2016-09-15

Diarienummer
AMN-2016-0199

Kommunstyrelsen

Redovisning av uppdrag om sociala företag

Arbetsmarknadsnämnden har i Mål och Budget 2015-2018 i uppdrag att utveckla formerna för hur kommunen stödjer och samverkar med sociala företag. I Mål och Budget 2016-2019 ges ett tilläggsuppdrag att genom utvecklingsinsatser främja socialt företagande för att inkludera människor, som har stora svårigheter att få eller behålla ett arbete, i samhällslivet. Nämnden redovisar i detta ärende uppdragen.

För uppdraget har nämnden utsett en politisk styrgrupp. Gruppen leds av nämndens ordförande. Hearings om förslaget till riktlinjer för stöd till sociala företag har genomförts med sociala företag och berörda nämndpresidier, där även kommunstyrelsens arbetsutskott inbjudits samt majoritetens fullmäktigegrupper informerats.

Sammanfattning
Nämnden redovisar bakgrund till sociala företags framväxt i ett europeiskt och nationellt perspektiv, begreppsdefinitioner av sociala företag och i vilket sammanhang de verkar. Lagbestämmelser och krav redovisas liksom strategiska perspektiv och behov av stöd till sociala företag, stödområden och förslag till strukturerat stöd. Områden för samverkan och strukturella hinder för växande och fler sociala företag beskrivs.

Förslag till riktlinjer och strategi för stöd till sociala företag beskrivs i **bilaga 1.** Nämnden föreslår att utifrån strategiska områden i riktlinjerna och övrig redovisning i ärendet, ska en handlingsplan tas fram i gemensam beredning mellan berörda nämnder.

1. Bakgrund

Framväxten av arbetsintegrerande sociala företag, som idag utgör den dominerande formen av sociala företag i Europa, kan förklaras med en ökad strukturell arbetslöshet och begränsade tillgångar på arbetsmarknadspolitiska verktyg. De sociala företagen kom att tillhandahålla arbetsintegrerande lösningar som den traditionella välfärdsstaten inte tillhandahåller. I ett europeiskt perspektiv brukar de kooperativ som växte fram i Italien i slutet av 1980-talet lyftas fram som en pionjärverksamhet för verksamhetsformens etablering. De italienska kooperativen skapade arbetsintegrerande lösningar för människor som inte var etablerade på arbetsmarknaden.

Enligt den europeiska traditionen kan sociala företag sektoriellt lokaliseras till den sociala ekonomin, en tredje samhällssektor vid sidan av den offentliga sektorn och det privata

näringslivet. Begreppet social ekonomi introducerades i Sverige efter inträdet i Europeiska Unionen där begreppet social ekonomi blev en officiell term 1989 (Kommissionen *Business in Social Economy Sector).*

Intresset från regeringen och offentliga myndigheter om välfärdstjänster från aktörer inom den sociala ekonomin finns bland annat uttryckt i propositionen *En politik för det civila samhället (Prop. 2009 10:55)* som lyfter organisationer inom den sociala ekonomin som möjliga, lämpliga och önskvärda välfärdsaktörer. Det finns en uttalad politisk ambition att utveckla samverkan med den tredje sektorn med till exempel överenskommelser och partnerskap.

I betänkandet *Från socialbidrag till arbete (SOU 2007:2)* beskrivs sociala företags möjliga roll som arbetsintegrerande verksamheter för personer med arbetshinder. Den tredje sektorns gränsöverskridande dynamik med framgångsrik implementering av positivt laddade värdeord som empowerment och socialt kapital lyfts fram. Före detta Nutek skriver 2006 i *Början på något nytt* att delaktighet och empowerment är det som tydligast skiljer sociala företag från såväl annan rehabiliterande verksamhet som skyddade arbeten som vanliga arbetsplatser.

I *Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt (Prop.2009/10:55)* tydliggörs att socialt företagande bedrivs inom den sociala ekonomin och avser organiserade verksamheter som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organiserade fristående från offentlig sektor. Socialt företagande har allmännytta eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft.

Regeringen beslutade 2010 om en *Handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag (Näringsdepartementet N210/1894/ENT).* Med handlingsplanen vill regeringen underlätta för växande och fler arbetsintegrerande företag. Målgrupp är personer som på grund av funktionsnedsättning har nedsatt arbetsförmåga, har en social problematik, är långtidssjukskrivna eller långtidsarbetslösa eller som på grund av annan form av social utsatthet befinner sig utanför arbetsmarknaden.

I regeringens, Sveriges kommuners och landsting (SKL) och civilsamhällets överenskommelse 2008 inom det sociala området ingår i SKLs åtagande att synliggöra betydelsen av och ge stöd till att utveckla samverkan och dialog med civilsamhället i frågor som rör social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. I kommunfullmäktiges *Överenskommelse med Uppsalas föreningsliv, LÖK. (KF 2013-05-27)* åtar sig kommunen att utveckla möjligheter för ideella organisationer att utgöra en viktig aktör inom välfärdsutveckling och samhällsplanering.

Regeringen och statliga myndigheter

Regeringen beslutade 2016-02-29 att genomföra en treårig satsning för sysselsättningsfrämjande insatser genom arbetsintegrerande sociala företag. Tillväxtverket har i uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen utarbeta och genomföra ett nationellt program med insatser som stimulerar till att fler arbetsintegrerande sociala företag startar och växer för att därigenom öka antalet sysselsatta. Näringsdepartementet har samtidigt fått i uppdrag att se över hur man kan stärka socialt förtagande och sociala innovationer. Projektledare är Lars Bryntesson f.d. kommunalråd i Sigtuna kommun.

FINSAM har 2016-04-28 beslutat om en vägledning hur Samordningsförbundet kan utveckla och stödja myndigheternas engagemang i arbetsintegrerande sociala företag. De myndigheter som avses är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting. Samordningsförbundet i Uppsala län har beslutat (*dnr 2016:24, 2016-05-16)* om riktlinjer för stöd till medlemmarna i arbetet med arbetsintegrerande sociala företag.

SOFISAM är ett resultat av ett uppdrag från regeringen till Tillväxtverket att ta fram och publicera en handbok för myndigheter som vill samarbeta och göra affärer med arbetsintegrerande sociala företag. Webbsidan har utvecklats i samarbete mellan Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i samverkan med Sveriges och kommuner och landsting, SKL och SKOOPI, de arbetsintegrerande sociala företagens intresseorganisation. På SOFISAM finns också en enklare webbaserad certifiering av sociala företag som Arbetsförmedlingen i en del distrikt använder sig av vid kvalitetssäkring av sociala företag.

Europeiska unionen
Utvecklingen av sociala företag har stöd från EU-kommissionen främst genom SBI, *The Social Business Initiative.* SBI som lanserades 2011 syftar till att främja utvecklingen av socialt företagande genom tre huvudområden: Tillgång till kapital, se över legala strukturer och förenkla regelverk samt kunskapsutveckling och synlighet. Även kommissionens arbete med sociala innovationer berör socialt företagande. (*EU-kommissionen 2010 Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*). *BEPA, Bureau of European Policy Advisors* delar in social innovation i tre kategorier:

- Gräsrotsnivå som på nya sätt möter sociala behov som inte tillgodoses av marknaden eller den offentliga sektorn.
- Som samhälleliga innovationer där gränsen mellan olika samhällssektorer suddas ut och där innovationen riktar sig till hela samhället.
- Som systemförändrande sociala innovationer som vill förändra värderingar, kulturer, strategier och politik.

Med en innovationsstrategi i kommunen kan sociala företag relatera till ett sammanhang i främst de två förstnämnda kategorierna.

2. Social ekonomi

Organisationer och verksamheter i det civila samhället utgör den sociala ekonomin.
Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organiserade fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen av ideella organisationer. Verksamheter inom den sociala ekonomin har allmännytta och/eller medlemsnytta som främsta drivkraft, och kallas för socialt företagande.

Det är i detta sammanhang sociala företag verkar. Grundsynen i kommunens relation sociala företag bör vara är att samhället är organiserat i tre sektorer: Det privata näringslivet, den offentliga sektorn och den sociala ekonomin. Verksamheter inom den sociala ekonomin bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ och ekonomiska föreningar, trossamfund, allmännyttiga stiftelser och liknande ideella sammanslutningar.

Nämnden beskriver strukturella hinder för utveckling av växande och fler sociala företag, liksom behov av stöd och samordning, sid. 11-14. Förutsättningarna för sociala företags medverkan i arbetsmarknadspolitiken ska belysas i det arbetsmarknadspolitiska program nämnden tar fram på uppdrag av kommunfullmäktige. Det finns samtidigt behov av en näringslivspolitik som mer knyter an till arbetsmarknadspolitiken och som inbegriper social ekonomi och socialt företagande. Nya insatser och innovativa lösningar behöver utvecklas för en utvidgad arbetsmarknad som omfamnar personer som står långt från arbetsmarknaden. I betänkandet *Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13)* lyfts det civila samhällets samhällsekonomiska värde fram.

Civila samhället
Med LÖK vill kommunen skapa tydliga förutsättningar och strukturer för dialog och samverkan med det civila samhället. Syftet är att synliggöra och stärka ideella organisationers självständighet och oberoende, utveckla möjligheter för ideella organisationer att utgöra en viktig aktör inom välfärdsutvecklingen och att ge ideella sektorn en tydlig roll i kommunens samhällsplanering och demokratiska process.

Utgångspunkt i kommunens strategi bör vara att medborgarnas drivkraft, förmågor och engagemang tas till vara. I likhet med regeringens nationella innovationsstrategi och EU:s 2020-strategi anser nämnden att det civila samhället har en särskilt framträdande uppgift inom samhällsentreprenörskap och sociala innovationer. Inom det civila samhället identifieras behov och inom det civila samhället tas initiativ till att skapa en positiv samhällsutveckling, och utrymme för det engagemang och samarbete som utgör fundamentet i en fungerande demokrati.

Principer för samspelet med civila samhället
Den lokala överenskommelsen mellan föreningslivet och Uppsala kommun innehåller ett antal principer för samverkan. (Överenskommelsen använder begreppen "föreningsliv" och "föreningar", men tydliggör att detta förutom ideella föreningar även omfattar sociala företag, trossamfund, stiftelser, ekonomiska föreningar och andra ideellt och informellt engagerade som finns i Uppsala).
Dessa principer knyter väl an till den nationella politiken för det civila samhället *(Prop. 2009/10:55)* och fungerar som utgångspunkt för kommunens relation till det civila samhället. Principerna i den lokala överenskommelsen är:

- Principen om självständighet och oberoende
- Principen om dialog
- Principen om samhällsutveckling
- Principen om kvalitet
- Principen om mångfald och integration

Det övergripande ansvaret för att omsätta den lokala överenskommelsen i praktiken är kommunövergripande och åvilar kommunstyrelsen.

Civila samhällets olika roller
Regeringen lyfter fram tre huvudsakliga roller för civila samhällets aktörer *(En politik för det civila samhället, Prop. 2009/10:55).*

- rollen som röstbärare, granskare och opinionsbildare
- rollen som servicegivare
- rollen som utförare

Sociala företag knyter an till alla rollerna men domineras av de två sistnämnda. Dessa principer och roller är vägledande i kommunens relation till och samverkan med civila samhället, och bör vara principiellt vägledande i kommunens strävan att främja och stödja socialt företagande och sociala företag.

I betänkandet *Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13)* beskrivs det civila samhällets värde och betydelse med följande; demokratiskt värde, socialt värde, samhällsekonomiskt värde, värde för ett sammanhållet samhälle och värdet att vara snabbfotad, det vill säga förmågan att identifiera behov och snabbt anpassa och förändra insatser till vad omständligheterna kräver, ett socialt entreprenörskap. Dessa värden bör kommunen i en övergripande strategi tillerkänna det civila samhället och dess sociala företagande. Kommunens stödformer till socialt företagande bör utgå från ett sammanhang av det civila samhällets roller och värden.

Sociala företag
Det finns ett flertal olika definitioner och namn på entreprenörskap och innovation som i första hand syftar till att åtgärda en samhällsutmaning. Tillväxtverket sorterar de mest kända begreppen enligt följande utifrån sociala företag:

Samhällsentreprenörskap. När människor tar egna initiativ för att förbättra sådant som de tycker saknas eller inte fungerar i samhället och som gör att de gemensamma, samhällsnyttiga funktionerna utvecklas.

Social innovation. Idéer/metoder som avser att lösa ett samhälleligt problem eller behov på ett nytt sätt, som kan omsättas till t.ex. företagande eller produkt/tjänst och som kan spridas och användas inom flera områden och av andra aktörer.

Arbetsintegrerande sociala företag. Företag med övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete. Nämnden utgår i sin redovisning från det senare begreppet, men beröringspunkter finns också med de två övriga begreppen. Förslag till utvecklingsinsatser för att främja socialt företagande avgränsar nämnden till organisationer som kan sortera under förslaget till definition av sociala företag, sid. 6-7. och i avsnittet "Olika former av sociala företag" sid. 7. Huvudgruppen sociala företag kännetecknas av att de kombinerar samhällsmål med entreprenöranda. Dessa organisationer fokuserar på att uppnå bredare sociala samhällsmål och affärsidén bygger oftast på någon slags social innovation. Ekonomiskt överskott investeras huvudsakligen i den egna verksamheten eller i verksamheter med liknande målsättningar.

Definition sociala företag
Sociala företag har inte något särskilt regelverk eller någon särskild juridisk form. Associationsform är ideell organisation. Grundläggande i sin relation till och samverkan

med sociala företag är att kommunen har en definition av vad sociala företag är. I förslaget till definition av sociala företag utgår nämnden från Tillväxtverkets definition. Nämnden föreslår att sociala företag definieras som organisationer som:

- Har som övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle

Det innebär att företagen försöker skapa nya arbetstillfällen. Man erbjuder också arbetsträning och rehabilitering för att de som deltar i verksamheten ska kunna få arbete hos andra arbetsgivare. Svårigheterna att etablera sig på arbetsmarknaden kan vara av olika karaktär, såsom funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller bristande erfarenhet och kunskap som kan förväntas innebära lägre produktivitet och ökat behov av stöd från omgivningen. Utanförskap, psykisk ohälsa och social problematik är andra orsaker.

Sociala företag med betoning på rehabilitering kan också driva affärsverksamhet där "målgruppen" arbetar, men fokus ligger mer på rehabilitering och vidareslussning till annat arbete eller studier. Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning kan driva affärsverksamhet med hög grad av anpassning till medarbetarnas/deltagarnas förmåga och behov av stöd.

- Har sociala ändamål före vinständamål och är av samhällsnyttig karaktär i allmänhetens eller medarbetarnas intressen och har en mångfald av juridiska former och verksamhetsmodeller.

Det innebär att sociala företag tillvaratar medarbetarnas möjlighet att stärka sin självständighet, sociala kompetens, ansvarstagande och initiativförmåga. Sociala företag har som mål att genom arbete och delaktighet integrera människor i samhälle och arbetsliv, och bidrar på så sätt till samhällsnytta och ett socialt hållbart samhälle. Sociala företag kan ha olika inriktning på sin verksamhet. De kan vara arbetsintegrerande, ha fokus på rehabilitering eller på social gemenskap och sysselsättning. Sociala företag kan ha flera associationsformer, ideell förening, kooperativ, ekonomisk förening, trossamfund, allmännyttig stiftelse eller aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning.

- Återinvesterar sina ekonomiska överskott i den egna eller liknande verksamheter.

Sociala företag återinvesterar ekonomiska överskott i sin helhet i verksamheten och i enlighet med sitt ändamål. Investeringarna kan syfta till att utveckla verksamheten, anställa och integrera fler personer eller att utveckla medarbetarna genom kompetensutveckling. Det övergripande syftet kan alltså beskrivas som ideellt, i likhet med vad som faller inom det civila samhället och den sociala ekonomin i stort.

- Skapar delaktighet och inflytande för medarbetarna genom arbetssätt och organisering av arbetet, och/eller ägande och medlemskap, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt.

Det innebär att sociala företags verksamhet bygger på demokratiska värderingar. Sociala företag har sin grund i den fasta övertygelsen att delaktighet i arbetet, men också i organisationens drift och beslut ger unika förutsättningar för personlig utveckling och egenmakt.

- Organisationer som är självständiga och organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet

Sociala företag är självständiga juridiska personer men har som leverantör, samarbetspart och rörande medarbetarnas försörjning och utveckling en nära relation till offentlig sektor. Genom sitt ideella syfte och sin självständiga ställning i förhållande till offentlig verksamhet utgör de sociala företagen en viktig del av det civila samhället. Bakom det sociala företaget finns vanligtvis en huvudman i form av en ideell organisation.

Olika former av sociala företag
Uppsala kommun ger stöd till olika former av sociala företag eller en kombination av dessa former i samma organisation:

- Sociala företag med betoning på arbete och med löneanställd personal.
- Sociala företag med betoning på rehabilitering till arbete.
- Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning.

Nämnden förespråkar att kommunen behåller detta breda anslag. Aktörer inom Uppsala kommun är idag arbetsmarknadsnämnden, omsorgsnämnden, socialnämnden och kulturnämnden med pågående eller planerat stöd och samverkan.

Vikten av att arbeta med en bredare och mer inkluderande definition av socialt företagande har framförts från flera håll och rapporter (*Tillväxtanalys 2011. Arbetsintegrerande sociala företag – användning och behov av statliga finansieringsstöd och Nordiska ministerrådet 2015. Socialt entreprenörskap och social innovation).* Med en begränsad definition begränsas potentialen för sociala företag att arbeta brett över flera verksamhetsområden utifrån social innovation och förnyade välfärdsinsatser.

Nationellt är merparten av sociala företag ekonomiska föreningar. För ekonomiska föreningar och aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning finns särskild lagstiftning.

Målgrupper
Regeringens handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag anger målgrupper för sociala företag; personer som på grund av funktionsnedsättning har nedsatt arbetsförmåga, personer som har social problematik, är långtidssjukskrivna eller långtidsarbetslösa eller som på grund av annan form av social utsatthet befinner sig utanför arbetsmarknaden. Definitionen av målgruppen är adekvat för Uppsala kommun och spänner över flera nämnders ansvars-områden. Prioriterade målgrupper i kommunen förslås vara ungdomar, utrikes födda, personer med funktionsnedsättning och nyanlända. Målgrupperna beskrivs även i avsnittet om "Definition sociala företag".

Sociala företag i praktiken

Europeiska Unionen
Hösten 2015 presenterade EU-kommissionen en första ansats till att kartlägga sociala företag (*A map of social enterprises and their eco-systems in Europe*). Studien består av rapporter från tjugonio länder. Av dessa håller nitton länder på att ta fram en legal form för sociala företag,
Åtta länder och däribland Sverige har en policy/handlingsplan, fyra av länderna har en begränsad definition av sociala företag.

Nationellt
Enligt Tillväxtverkets register finns det ca 350 arbetsintegrerande sociala företag i Sverige år 2016. 10195 personer är sysselsatta i bland annat arbetsmarknadsåtgärder och rehabilitering varav 3480 är anställda. Då den svenska definitionen av sociala företag avgränsar sig till arbetsintegrerande blir antalet sociala företag i en europeisk jämförelse tämligen få. Jämfört med år 2008 har dock antalet sociala företag ökat med 135 %.

Uppsala län
I Uppsala län finns sexton sociala företag registrerade hos Tillväxtverket varav nio verkar i Uppsala. Åtta av dessa erhåller verksamhetsbidrag från Uppsala kommun.

Verksamhet och utfall Uppsala 2015
Under 2015 fanns 263 personer medarbetare i de sociala företagen. Av de som deltog i arbetsträning gick 27 % vidare till arbete, 23 % vidare till studier och 7 % till annat socialt företag. Uppföljning görs per tertial och i samband med delårs- och årsbokslut.

3. Lagbestämmelser och krav

De lagar som är relevanta för kommunens samarbete med och förhållande till sociala företag är *Socialtjänstlagen*, SoL och *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, LSS samt *Lagen om kommunal arbetslöshetsnämnd* (1944:475).

Av 1 kap. 1 § SoL framgår att socialtjänsten ska frigöra och utveckla enskilda personers och gruppers egna resurser och främja människors aktiva deltagande i samhället. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete (3 kap, 2§) eller meningsfull sysselsättning (5 kap 7§). Verksamheten skall stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning.

LSS är en rättighetslagstiftning. Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i lagen. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra (5§).

Kommunerna har genom lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd getts en viss allmän kompetens att agera för att hindra arbetslöshet. Kommunen har till uppgift att främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av de

4. Strategiskt perspektiv

I ett strategiskt perspektiv för kommunen handlar det om ett offentligt stöd för ett stärkt civilt samhälle och att hitta nya organisationsformer och lösningar för att med en utvidgad arbetsmarknad skapa nya arbetstillfällen. Med arbetssätt utifrån en innovationsstrategi kan sociala företag bidra till en fördjupad kvalité i välfärden genom organisering av arbete och syselsättning utifrån personers förutsättningar och behov. Sociala företag kan med sitt arbetssätt stärka individens egenmakt och självkänsla, och bidrar på så sätt till att stärka individens och samhällets sociala kapital.
De sociala företagen står inför utmaningar hur man ska kombinera affärsdrivande verksamhet med sociala och ideella mål. De sociala företagen "säljer" insatser till olika myndigheter som arbetsförmedlingen, kriminalvården, kommunen och försäkringskassan. Det skapar utmaningar som handlar om organisationernas självständighet och verksamhetsidé kontra

beroendeförhållande till offentliga sektorns olika myndigheter. Principen om självständighet och oberoende bör därför vara vägledande i kommenens stöd och samverkan för att undvika en underordning till kommunen och offentliga myndigheter.

Det finns en uppenbar risk av beroende och underordning till offentliga myndigheter vilket kan medföra en förflackning av ansatserna till nytänkande i socialt arbete. För offentliga myndigheter är det kostnadseffektiva lösningar i jämförelse med insatser i egen regi. Det innebär inte att resurser för de sociala företagens etablering och utveckling ställs till förfogande i den omfattning som krävs om konceptet inte ska stanna i en inkubator. Strukturella hinder finns hos offentliga myndigheter för verksamhetens utveckling.

Sociala företag kan utvecklas till ett reellt komplement till Samhall och området har utvecklingspotential att vara en del i framtidens arbetsmarknadspolitik. Genom att utveckla stödet till sociala företag finns stora möjligheter att utveckla arbetsmarknadsinsatser med uppgift att integrera dem som står allra längst från arbetsmarknaden *(Verdandi. Jan Edling 2014. Strukturomvandling och social integrering).*

Motiv för stöd till sociala företag
Motiv för kommunens stöd utgår i huvudsak från att sociala företag:

- Främjar arbete och sysselsättning för personer som står långt från den ordinarie arbetsmarknaden, och bidrar därmed till att minska och förhindra människors utanförskap i samhället.
- Utvidgar arbetsmarknaden med nya arbetssätt och arbetstillfällen.
- Med sitt arbetssätt stärker personers självkänsla, välbefinnande och förmåga till ett självständigt liv.
- Ger medarbetarna nätverk och sociala sammanhang och skapar därmed sociala mervärden.
- Med sitt arbetssätt frigör kreativitet hos människor som annars skulle ha svårt att få den möjligheten.
- Ger ökade skatteintäkter, minskar behov av försörjningsstöd.
- Utvidgar arbetsmarknaden för människor som av olika anledningar står långt ifrån den.

5. Stöd till sociala företag

Det är rimligt att samhället ger ekonomiskt stöd för att kompensera sociala företag för medlemmarnas/medarbetarnas lägre produktivitet och större behov av stöd i arbetet. Utvecklingsanställningar och andra individuellt inriktade stöd är ett sätt. Ersättning för tjänster eller för insatser med rehabilitering, sysselsättning och arbetsträning är annat möjligt stöd. För ett relevant stöd med en effektiv handläggning krävs att relationen till och det strategiska perspektivet vad gäller sociala företag samordnas mellan kommunen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Samordningsförbundet och andra berörda myndigheter.Det lokala arbetsmarknadsrådet kan vara ett möjligt forum för samordning och gemensamt förhållningssätt i stöd och organisationsövergripande insatser.

Kontinuitet och långsiktighet
Kommunens stöd är selektivt och ska utformas så att det underlättar kontinuitet och långsiktighet i organisationernas planering och främjar organisationens kvalité och

utveckling. Utgångspunkten är att organisationer som tidigare beviljats bidrag ska kunna räkna med fortsatt bidrag så länge det inte framkommer nya omständigheter som motiverar en förändring av tilldelade medel. Exempel på sådana omständigheter kan vara avvikelse från uppsatta mål, brister i kvalitet eller ökad självfinansiering.

Kommunala beslut om bidrag är styrda av det kommunala budgetåret, där kommunen ska upprätta en budget för nästa kalenderår (8 kap. 4 § KomL). Av kommunallagen framgår också att budgeten ska innehålla en plan för en period om tre år (8kap. 5 § KomL), vilket ger möjlighet att bevilja fleråriga verksamhetsbidrag och flerårigt Idéburet Offentligt Partnerskap, IOP. (*Betänkande. Palett för ett stärkt civilsamhälle. SOU 2016:13).* Fleråriga verksamhetsbidrag och IOP kan principiellt jämföras med upphandlingar som avser mer än ett kalenderår.

Beslut om bidrag till organisationer som bedriver verksamhet över flera av kommunens verksamhetsområden bör fattas av kommunstyrelsen. Hur reglementet utformas är avgörande för kommunstyrelsens möjlighet att fatta den typen av beslut (6 kap. 32 § KomL). En annan möjlighet är att processledare får i uppdrag att samordna stöd och samverkan som berör flera nämnder, men att respektive nämnd ansvarar för beslut om stöd. Arbetet kan förslagsvis utgå från ett samordnande och förvaltningsövergripande resursstöd.

Stödformer till sociala företag
Kommunen kan ge en förening bidrag till föreningens verksamhet utan att det blir en upphandlingssituation. Föreningen beskriver själv sin kvalité, sin verksamhet och vad den syftar till och vilken målgrupp den vänder sig till utifrån sitt ändamål och självständighet. I det fall föreningen får ersättning för en utförd tjänst och kvalité bestämd av nämnd är det en ersättning för utförd tjänst och ska upphandlas. De stöd- och samverkansformer kommunen redan idag erbjuder sociala företag kan sammanfattas med:

Verksamhetsbidrag och projektbidrag.
Stöd med lokaler och handledare.
Stöd med rekrytering av deltagare.
Idéburet offentligt partnerskap, IOP.

Tydliga riktlinjer och kriterier för stöd ska finnas liksom en modell för uppföljning av verksamhet och resultat. Riktlinjer och kriterier för verksamhetsstöd bör harmoniseras mellan berörda nämnder.

Samverkan
Samverkan mellan kommunen och sociala företag kan ske inom följande områden:
Produktions- och försäljningsarbete med löneanställda medarbetare.
Insatser med arbetsträning och rehabilitering.
Insatser med sysselsättning och social gemenskap.
Flyktingmottagning och etablering.
Integrationsinsatser.
Insatser i kommunens utvecklingsområden, stadsdelsutveckling.
Sociala stödinsatser för bestämda målgrupper
Respektive berörd nämnd anger i verksamhetsplanen inom vilka områden behov finns av samverkan. Finansieringen av stöd sker inom det verksamhetsområde insatserna berör.

Ett sätt att utveckla samverkan mellan kommunen och sociala företag är genom Idéburet Offentligt Partnerskap. IOP ger bl.a. möjlighet till kunskapsöverföring och kompetens-utveckling mellan berörda parter. Med ett IOP definierar det sociala företaget behov och arbetssätt i en överenskommelse i vilken man är jämbördig part med kommunen. IOP kan därför prövas i större omfattning för att undvika sociala företags underordning till kommunen.

Nämnden har under 2015 tagit fram en modell för ansökan, redovisning och uppföljning av verksamhetsbidrag till sociala företag. Modellen kan modifieras och användas av andra nämnder.

Strukturella hinder
Avsikten är att skapa en stödstruktur som kan möta flera av de behov sociala företag har för nyetablering, för växande och fler sociala företag. Några strukturella hinder som har identifierats är:

- Bristande kunskaper om sociala företag hos offentliga myndigheter och i kommunen och bristande samordning mellan myndigheter och kommunen.
- Bristande samordning mellan olika försörjningssystem försvårar deltagande i sociala företag.
- Svårigheter gällande finansiering och kapitalförsörjning inför start och utveckling av sociala företag.
- Behov av stöd till affärsutveckling, information och rådgivning hos de sociala företagen.
- Svårigheter för sociala företag att delta i upphandling.
- Avsaknad av en myndighet och en organisation i kommunen som har ett samlat och samordnande ansvar.

Den mest framträdande frågan att lösa är tillgången till kapital vid etablering och utveckling av sociala företag. En annan fråga är garanterad ersättning/bidrag under viss etablerings-period, samt projektmedel till verksamhets- och affärsutveckling. Kommunstyrelsens sociala investeringsfond kan förslagsvis omvandlas till att också omfatta ideella organisationer.

Sociala företag ska ses som en integrerad del i kommunens social, - arbetsmarknads, - och näringslivspolitik, följas upp och redovisas inom respektive verksamhetsområde.
Utan medel att bygga och utveckla organisation blir det låg tillväxt inom sektorn, och utan stöd för att expandera finns risken att vi får många små och sårbara sociala företag med begränsad kapacitet att möta nya behov hos en ökande målgrupp eller intresserade kunder.
Möjligheter, former och principer för kapitalförsörjning och stöd är därför ett viktigt område för kommunens engagemang. Möjligheten att inrätta en mikrofond bör undersökas.

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är viktiga för sociala företags ekonomi även om det inte kan räknas som företagsstöd då stödet är riktat till individer som har sin sysselsättning i sociala företag. Det vanligaste stödet är lönebidrag. Olika samordningsinsatser mellan kommunen och myndigheter som arbetar med sociala företag, som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Samordningsförbundet är viktiga för utvecklingen.
Det lokala arbetsmarknadsrådet är ett möjligt forum för samordning, Samordningsförbundet ett annat för sin målgrupp.

Strukturerat stöd
Nämnden föreslår att en stödstruktur skapas för ett samlat förhållningssätt och samlade insatser inom följande områden:

Riktlinjer som beskriver vad socialt företagande och sociala företag är, och som styrdokument och avsiktsförklaring kan bidra med ett långsiktigt perspektiv i kommunens relation till, stöd och samverkan med sociala företag. Riktlinjerna som inriktningsdokument har stor betydelse för att visa på syftet och fördelarna med sociala företag. Riktlinjerna kan också tydliggöra kommunens roll, strategiska utvecklingsområden och därmed ge respektive nämnd och förvaltning möjlighet att se sin roll i arbetet med sociala företag och de behovsgrupper som kan omfattas av dessa. Utifrån detta kan handlingsplaner och nämndspecifika mål utarbetas.

Uppsala kommun ska ha ett öppet och positivt förhållningssätt till sociala företag. Sociala företag ska vara en naturlig samarbetspart när det gäller att hitta vägar till arbete och sysselsättning för personer som står utanför den reguljära arbetsmarknaden.

Riktlinjerna utgår från grundsynen att samhället är ekonomiskt organiserat i tre sektorer av vilken sociala företag tillhör den sociala ekonomin.

Strukturella hinder för utveckling av fler och växande sociala företag definieras, beskrivs på sid.12. Nämnden bedömer följande utvecklingsområden som särskilt angelägna:

Långsiktigt verksamhetsstöd till sociala företag.
För ett professionellt bemötande och långsiktig trygghet i verksamheten behöver verksamhetsbidragen vara fleråriga utifrån tydliga riktlinjer med stöd som är villkorat. Kommunens stöd är selektivt utifrån behov.
För en önskvärd utveckling med ökad självförsörjningsgrad behöver kompletterande stöd byggas in i kommunens stödsystem. Det kan gälla möjligheten att upphandlas, Idéburet Offentligt Partnerskap och processtöd till verksamhetsutveckling. Samtidigt har ideella och idéburnas organisationer som sociala företag ett egenvärde i sig som välfärdsaktörer i det civila samhället.

Stöd till nysatsningar och verksamhetsutveckling
De sociala företagens affärsmodeller passar inte in i traditionella bedömningsstrukturer, vilket innebär att tillgången till externa finansieringskällor är begränsad. Det är svårt för sociala företag att få banklån och krediter för nyetablering av verksamhet och utveckling av befintlig verksamhet. Möjligheten att inrätta en mikrofond bör undersökas liksom möjligheten att kommunstyrelsens sociala investeringsfond även kan omfatta ideella organisationer.

Nya finansieringslösningar
Nya finansieringsmodeller för socialt företagande, där offentligt och privat kapital kompletterar varandra, ska undersökas. Det kräver en bred samverkan mellan kommunens nämnder och förvaltningar, med andra myndigheter och andra externa aktörer. Denna sorts samarbete kan vara ett sätt för kommunen att möta behov av finansiering hos sociala företag och inom den sociala ekonomin. Utvecklingsområdet knyter an till kommunstyrelsens ansvar för näringslivsutveckling i vilket den sociala ekonomin bör vara en del.

Stöd till resursorganisation
I Uppsala kommun saknas en samlad organisation som kan erbjuda stöd till sociala företag och vara ett väl fungerande paraply och intresseorganisation för flera sociala företag utifrån en bred definition av socialt företagande. Förutsättningar och behov för ett sådant stöd ska belysas i samråd med sociala företag med beskrivning av funktion och värdet man kan skapa för sektorn och den sociala ekonomin.

Samlat resursstöd i kommunen
För att stärka de sociala företagens verksamhet och för stöd till nyetableringar krävs i kommunen ett samlat processtöd. Det kan omfatta kompetensutveckling, affärsutveckling, rådgivning och stöd med verksamhetsutveckling och ett samlat stöd med verksamhets- och projektbidrag. Stödresursen kan också ha ansvar för att öka kunskapen om sociala företag i den kommunala organisationen, hur de arbetar och hur kommunala verksamheter kan samarbeta med dem. Ett utvecklingsområde är att etablera och stötta tvärsektoriella plattformar där nätverk byggs upp mellan sociala företag och kommunen kring behovsdialog, sociala innovationer och entreprenörskap.

Upphandling
Ett verktyg i stödet till sociala företag är att kommunen köper deras varor och tjänster. Bättre förutsättningar bör skapas för sociala företag att delta i offentlig upphandling och kommunens stöd till dem ska innefatta möjligheten att upphandlas. Större vikt vid kvalité och sociala hänsyn bör tillämpas liksom större fokus på vilken förändring upphandlande nämnd vill se i målgruppen under en viss tidsperiod. Genom att formulera upphandlingen med fokus på önskade effekter skapar man förutsättningar för anbudsgivare att komma med nya innovativa lösningar

Utvärdering
Istället för att lägga för stort fokus på att redovisa utfall (output) bör uppföljningar och utvärderingar visa på vilka värden verksamheten genererar i form av effekter (outcome) för samhället och den enskilde. En del sociala företag använder redan socioekonomiska bokslut som ett sätt att visa på värdet av sin verksamhet. I kommunen bör nämnderna enas om ett gemensamt förhållningssätt till hur man mäter och följer upp värdeskapande inom sociala företag.

Kompetensutveckling
Kompetensutveckling om arbetssätt och affärsmodeller är ett annat utvecklingsområde. För att stödja kunskaper och förmågor inom socialt företagande bör möjligheten till att starta utbildning i samverkan med högskola undersökas. Folkhögskolor och studieförbund har med sin grundidé om folkbildning en nära koppling till grundvärderingarna inom socialt företagande, varför även de bör kunna spela en roll som kompetensutvecklare.

Sociala företag som företagsgrupp är ett relativt okänt begrepp vilket innebär att kunskaps-utveckling, information och marknadsföring är av största vikt för att etablera olika former av partnerskap och samverkan. I Tillväxtverkets rapport 2012 *(Samarbete mellan sociala företag och övrigt näringsliv – hur och varför)* om samarbetsmöjligheter föreslås följande: Öka marknadsföringen mot näringsliv för att öka möjligheter till samarbete, rekrytera personal och styrelseledamöter som har erfarenhet från näringslivet eller koppla arbetet till företagens CSR-arbete.

Behov av utbildning och kompetensutveckling bör kartläggas i dialog med sociala företag i samband med att en handlingsplan tas fram.

6. Ansvar

Ett framgångrikt utvecklingsarbete med att främja sociala företag kräver en intern organisation som har ett helhetsperspektiv på stödformer och samverkan. Kommunstyrelsen har utifrån sitt ansvar för tillväxt- och näringslivspolitik och en socialt hållbar kommun det övergripande ansvaret för stöd till socialt företagande.

Arbetsmarknadsnämnden föreslås få ansvaret för att skapa och samordna forum med berörda aktörer, internt och externt i kommunen, och att samordna arbetet med framtagandet av en handlingsplan. Nämnden bör tillföras medel för uppdraget

7. Riktlinjer och strategi för stöd till sociala företag

Förslag till riktlinjer och strategi för stöd till sociala företag redovisas i **bilaga 1.** Nämnden föreslår att utifrån strategiska områden i riktlinjerna och övrig redovisning i ärendet, ska en handlingsplan tas fram i gemensam beredning mellan berörda nämnde

8. Bilagor

Bilaga 1. Förslag till Uppsala kommuns riktlinjer för stöd till sociala företag.

Arbetsmarknadsnämnden

Ulrik Wärnsberg
Ordförande

Lotta von Wowern
Sekreterare

Bilaga 1

Uppsala kommuns riktlinjer för stöd till sociala företag.

Inledning

Uppsala kommun bidrar aktivt till att förhindra människors utanförskap. Så många som möjligt ska vara inkluderade i samhälle och arbetsliv. Kommunfullmäktiges policy för social hållbarhet anger att kommunen främjar möjligheter för alla som vill och kan arbeta. Fokus läggs på grupper som står utanför arbetsmarknaden eller som av olika anledningar kan ha svårigheter att delta i arbetslivet.

Kommunfullmäktiges överenskommelse med det civila samhället (LÖK) lyfter fram betydelsen av att synliggöra och stärka ideella organisationers självständighet och oberoende, att utveckla möjligheter för ideella organisationer att utgöra en viktig aktör inom välfärds-utvecklingen och att ge den ideella sektorn en tydlig roll i kommunens samhällsplanering

Sociala företag arbetar för att skapa möjligheter till arbete och rehabilitering för personer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. De sociala företagen har olika inriktning på sin verksamhet. De är arbetsintegrerande, har fokus på rehabilitering, arbete eller på social gemenskap och sysselsättning. De sociala företagen organiseras som föreningar, kooperativ, stiftelser och andra former av ideella organisationer.

Hållbar utveckling

Riktlinjer och strategi utgår från grundsynen att samhället är ekonomiskt organiserat i tre sektorer: det privata näringslivet, den offentliga sektorn och den sociala ekonomin. För Uppsala kommun är det av stor betydelse att dessa tre sektorer samverkar med varandra för en lokalt hållbar utveckling.

Syftet

Med dessa riktlinjer och strategier vill Uppsala kommun:

- Genom utvecklingsinsatser främja socialt företagande för att inkludera människor som har stora svårigheter att få eller behålla ett arbete, i samhällslivet.
- Tydliggöra kommunens viljeinriktning och förhållningssätt vad gäller sociala företag.
- Ange utvecklingsområden för fler och växande sociala företag.
- Möjliggöra för respektive nämnd och bolag inom Uppsala kommun att se sin roll i arbetet med sociala företag och de målgrupper som kan omfattas av deras insatser.

Omfattning

Riktlinjer och strategi vänder sig till kommunens nämnder, styrelser, bolag och förvaltningar, ideella organisationer och andra berörda aktörer som verkar med insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Riktlinjerna reglerar också Uppsala kommuns förhållningssätt till sociala företag och ska utgöra ett stöd för sociala företag i deras relationer med kommunen.

Bakgrund

Uppsala kommun vill möjliggöra för alla människor att bidra till sin egen och samhällets utveckling utifrån sin egen förmåga. Sociala företag är ett framgångsrikt komplement till de övriga insatser som Uppsala kommun bedriver. Det handlar framför allt om behovet av arbete men också om att utveckla nya tjänster såsom nya metoder för arbete och rehabilitering, nya vägar till entreprenörskap och ny affärsverksamhet. Sociala företag utvidgar därför arbetsmarknaden genom att främja arbete och sysselsättning för människor som av olika anledningar står långt ifrån den. Det minskar och förhindrar människors utanförskap.

Delaktighet och inflytande i verksamheten stärker och utvecklar människors självkänsla och förmåga till ett självständigt liv med ökad egenförsörjning. Sociala företag kan bidra till bättre kvalité i välfärden genom att med innovativa lösningar erbjuda kompletterande tjänster och service och en utvidgad arbetsmarknad.

Sociala mervärden

Sociala företag är av olika karaktär där arbetsinsatsen i hög grad anpassas till medarbetarna förmåga och behov av stöd. Sociala företag ger med sitt arbetssätt medarbetarna nätverk och sociala sammanhang och skapar sociala mervärden. Sociala företag frigör med delaktighet i arbetet kreativitet och entreprenörskap hos personer som annars skulle ha svårt att få den möjligheten, och stärker med det medarbetares självkänsla och förmåga till ett självständigt liv. Uppsala kommuns stöd till och samverkan med sociala företag är välfärdsorienterat med fler och växande sociala företag.

Uppsala kommuns förhållningssätt till sociala företag

Målgrupp

Regeringens handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag anger målgrupper för sociala företag; personer som på grund av funktionsnedsättning har nedsatt arbetsförmåga, personer som har en social problematik, är långtidssjukskrivna eller långtidsarbetslösa eller som på grund av annan form av social utsatthet befinner sig utanför arbetsmarknaden.

Prioriterade målgrupper i Uppsala kommun är unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. Det är kopplingen till dessa personer som gör att stödet till sociala företag är en viktig verksamhet och angelängenhet, för inkludering och en socialt hållbar kommun. I detta ingår också att skapa integration genom arbete för och med nyanlända.

Målsättning

Uppsala kommun ska främja socialt företagande som bidrar till att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att försörja sig själva och vara delaktiga i samhället. Uppsala kommun ska vara en öppet sinnad kommun med en positiv inställning till sociala företag och sociala innovationer av ideella organisationer. Sociala företag ska vara en naturlig samarbetspart när det gäller att finna vägar till arbete och meningsfull sysselsättning för personer som under lång tid befunnit sig utanför den reguljära arbetsmarknaden.

- Uppsala kommun ska ha ett öppet och positivt förhållningssätt gentemot socialt företagande.
- Uppsala kommun ska främja det sociala företagandet både i dess roll som självständig samhällskraft och som part i samarbetet kring lösningen av gemensamma angelägenheter och i utvecklingen av välfärden och ett hållbart samhälle.

- Uppsala kommun ska aktivt arbeta för att öka sin kunskap om sociala företag och deras villkor.
- Uppsala kommun ska aktivt sträva efter ett ökat samarbete med viktiga aktörer inom området. Uppsala kommun ska arbeta för att synliggöra de sociala företagen såväl internt som extern i kommunen.
- Uppsala kommun ska aktivt bidra till att sociala företag startas och fortlever, och sträva efter en mångfald av olika sorters sociala företag och ett stärkt civilt samhälle.
- Uppsala kommun ska genom stöd till och samverkan med sociala företag skapa förutsättningar för en vidgad arbetsmarknad.
- Uppsala kommun ska med utvecklingsinsatser i samverkan med sociala företag främja möjligheterna till integration i arbetslivet för människor som saknar förankring på den reguljära arbetsmarknaden.

Verksamhetsområden
Uppsala kommun ger stöd till olika former av sociala företag eller en kombination av dessa former i samma företag:

- Sociala företag med betoning på arbete och med löneanställda medarbetare,
- Sociala företag med betoning på rehabilitering till arbete,
- Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning.

Ekonomiska resurser
Det är rimligt att Uppsala kommun ger ekonomiskt stöd för att kompensera sociala företag för medarbetarnas större behov av stöd i arbetet. För ett relevant stöd med en effektiv handläggning krävs långsiktig samverkan och samordning mellan kommunen och berörda myndigheter.

Uppsala kommuns stöd är selektivt och ska utformas så att det underlättar kontinuitet och långsiktighet i de sociala företagens planering. Utgångspunkten är att sociala företag som tidigare beviljats verksamhetsbidrag ska kunna räkna med fortsatt stöd så länge det inte framkommer nya omständigheter som motiverar en förändring av tilldelade medel.

- Uppsala kommun ska kunna ge medel/bidrag för att starta och driva sociala företag.

- Medel ska initieras av Uppsala kommun om särskilda skäl eller behov föreligger.

- Uppsala kommuns stöd ges utifrån av berörda nämnder eller i politiska styrdokument identifierade behov.

Begreppsdefinitioner

Social ekonomi
Organisationer och verksamheter i det civila samhället utgör den sociala ekonomin.
Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organiserade fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen av ideella organisationer. Verksamheter inom den sociala ekonomin har allmännytta och/eller medlemsnytta som främsta drivkraft, och kallas för socialt företagande.

Sociala företag
Sociala företag har inte något särskilt regelverk eller någon särskild organisationsform. Sociala företag definieras som organisationer som:

- Har som övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle

Det innebär att företagen försöker skapa nya arbetstillfällen. Man erbjuder också arbetsträning och rehabilitering för att de som deltar i verksamheten ska kunna få arbete hos andra arbetsgivare. Svårigheterna att etablera sig på arbetsmarknaden kan vara av olika karaktär, såsom funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller bristande erfarenhet och kunskap som kan förväntas innebära lägre produktivitet och ökat behov av stöd från omgivningen. Utanförskap, psykisk ohälsa och social problematik är andra orsaker.

Sociala företag med betoning på rehabilitering kan också driva affärsverksamhet där "målgruppen" arbetar, men fokus ligger mer på rehabilitering och vidareslussning till annat arbete eller studier. Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning kan driva affärsverksamhet med hög grad av anpassning till medarbetarnas/deltagarnas förmåga och behov av stöd.

- Har sociala ändamål före vinständamål och är av samhällsnyttig karaktär i allmänhetens eller medarbetarnas intressen och har en mångfald av juridiska former och verksamhetsmodeller.

Det innebär att sociala företag tillvaratar medarbetarnas möjlighet att stärka sin självständighet, sociala kompetens, ansvarstagande och initiativförmåga. Sociala företag har som mål att genom arbete och delaktighet integrera människor i samhälle och arbetsliv, och bidrar på så sätt till samhällsnytta och ett socialt hållbart samhälle.

Sociala företag kan ha olika inriktning på sin verksamhet. De kan vara arbetsintegrerande, ha fokus på rehabilitering eller på social gemenskap och sysselsättning. Sociala företag kan ha flera organisationsformer, ideell förening, kooperativ, ekonomisk förening, allmännyttig stiftelse eller aktiebolag med särskild vinstutdelnings-begränsning.

- Återinvesterar sina ekonomiska överskott i den egna eller liknande verksamheter.

Sociala företag återinvesterar ekonomiska överskott i sin helhet i verksamheten och i enlighet med sitt ändamål. Investeringarna kan syfta till att utveckla verksamheten, anställa och integrera fler personer eller att utveckla medarbetarna genom kompetensutveckling. Det övergripande syftet kan alltså beskrivas som ideellt, i likhet med vad som faller inom det civila samhället och den sociala ekonomin i stort.

- Skapar delaktighet och inflytande för medarbetarna genom arbetssätt och organisering av arbetet, och/eller ägande och medlemskap, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt.

Det innebär att sociala företags verksamhet bygger på demokratiska värderingar. Sociala företag har sin grund i den fasta övertygelsen att delaktighet i arbetet men också i organisationens drift och beslut ger unika förutsättningar för personlig utveckling och egenmakt.

- Organisationer som är självständiga och organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet

Sociala företag är självständiga juridiska personer men har som leverantör, samarbetspart och rörande medarbetarnas försörjning och utveckling en nära relation till offentlig sektor. Genom sitt ideella syfte

och sin självständiga ställning i förhållande till offentlig verksamhet utgör de sociala företagen en viktig del av det civila samhället. Bakom det sociala företaget finns vanligtvis en huvudman i form av en ideell organisation.

Lagbestämmelser och krav

De lagar som är relevanta för kommunens samarbete med och förhållande till sociala företag är *Socialtjänstlagen*, SoL och *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, LSS samt *Lagen om kommunal arbetslöshetsnämnd* (1944:475).

Av 1 kap. 1 § SoL framgår att socialtjänsten ska frigöra och utveckla enskilda personers och gruppers egna resurser och främja människors aktiva deltagande i samhället. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete (3 kap, 2§) eller meningsfull sysselsättning (5 kap 7§). Verksamheten skall stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning.

LSS är en rättighetslagstiftning. Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i lagen. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra (5§).

Kommunerna har genom lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd getts en viss allmän kompetens att agera för att hindra arbetslöshet. Kommunen har till uppgift att främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av det.

Strukturella hinder och strategiska utvecklingsområden

Avsikten med denna strategi är att skapa en stödstruktur som kan möta flera av de behov sociala företag har för nyetablering, för växande och fler sociala företag. Några strukturella hinder som har identifierats är:

- Bristande kunskaper om sociala företag hos offentliga myndigheter och bristande samordning mellan myndigheter.
- Bristande samordning mellan olika försörjningssystem försvårar deltagande i sociala företag.
- Svårigheter gällande finansiering och kapitalförsörjning inför start och utveckling av sociala företag.
- Behov av stöd till affärsutveckling, information och rådgivning hos de sociala företagen.
- Svårigheter för sociala företag att delta i upphandling.
- Avsaknad av en myndighet och organisation i kommunen som har ett samlat och samordnande ansvar.

Strategi för strukturerat stöd

En stödstruktur ska skapas för samlade insatser inom följande strategiska utvecklingsområden:

Långsiktigt verksamhetsstöd till sociala företag.
Större delen av ekonomiskt stöd i form av verksamhetsbidrag som sociala företag idag får avser kostnader för handledning, lokalhyror, kompetensutveckling och andra kostnader som uppstår när man ger arbete, anställer och tar emot personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. och vars arbetskapacitet är relativt låg.

För ett professionellt bemötande och långsiktig trygghet i verksamheten behöver verksamhetsbidragen vara fleråriga utifrån tydliga riktlinjer med stöd som är villkorat. Kommunens stöd är selektivt utifrån behov.

För en önskvärd utveckling med ökad självförsörjningsgrad behöver kompletterande stöd byggas in i kommunens stödsystem. Det kan gälla möjligheten att upphandlas, Idéburet Offentligt Partnerskap och processtöd till verksamhetsutveckling. Samtidigt har ideella och idéburnas organisationer som sociala företag ett egenvärde i sig som välfärdsaktörer i det civila samhället.

Stöd till nysatsningar och verksamhetsutveckling
De sociala företagens affärsmodeller passar inte in i traditionella bedömningsstrukturer, vilket innebär att tillgången till externa finansieringskällor är begränsad. Det är svårt för sociala företag att få banklån och krediter för nyetablering av verksamhet och utveckling av befintlig. Utan medel att bygga och utveckla organisation blir det låg tillväxt inom sektorn, och utan stöd för att expandera finns risken att vi får många små och sårbara sociala företag med begränsad kapacitet att möta nya behov och intresserade kunder. Möjligheter, former och principer för kapitalförsörjning och stöd är därför ett viktigt område för kommunens engagemang. Möjligheten att inrätta en mikrofond ska undersökas.

Nya finansieringslösningar
Nya finansieringsmodeller för socialt företagande, där offentligt och privat kapital kompletterar varandra, ska undersökas. Det kräver en bred samverkan mellan kommunens nämnder och förvaltningar, med andra myndigheter och andra externa aktörer. Denna sorts samarbete kan vara ett sätt för kommunen att möta behov av finansiering hos sociala företag och inom den sociala ekonomin
En samsyn och samordning krävs med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan vad gäller stöd och samverkan med sociala företag samt i ansvarsfördelning. Arbetet kan samordnas i det lokala arbetsmarknadsrådet.

Stöd till resursorganisation
I Uppsala kommun saknas en organisation som kan erbjuda stöd till sociala företag och vara ett väl fungerande paraply och intresseorganisation för flera sociala företag. Förutsättningar och behov för ett sådant stöd ska belysas i samråd med sociala företag med beskrivning av funktion och värdet man kan skapa för sektorn och den sociala ekonomin.

Samlat resursstöd i kommunen
För att stärka de sociala företagens verksamhet och för stöd till nyetableringar krävs i kommunen ett samlat processtöd. Det kan omfatta kompetensutveckling, affärsutveckling, rådgivning och stöd med verksamhetsutveckling och ett samlat stöd med verksamhets- och projektbidrag. Stödresursen kan också ha ansvar för att öka kunskapen om sociala företag i den kommunala organisationen, hur de arbetar och hur kommunala verksamheter kan samarbeta med dem.
Funktion och organisation för en dylik stödresurs är ett prioriterat område att belysa i dialog med sociala företag.
En nämnd- och förvaltningsövergripande handbok med riktlinjer och former för stöd och samverkan ska utarbetas.

Upphandling
Ett viktigt verktyg i stödet till sociala företag är att kommunen köper deras varor och tjänster. Bättre förutsättningar ska skapas för sociala företag att delta i offentlig upphandling och kommunens stöd till dem ska innefatta möjligheten att upphandlas. För att möjliggöra för

sociala företag att bli en aktör vid upphandlingar kan sociala hänsyn och större vikt vid kvalité tillämpas vid upphandling, mindre eller delade entreprenader, längre tid att skriva anbud, förenklat och pedagogiskt utformat förfrågningsunderlag, längre avtalstider och ökad kunskap i den kommunala organisationen om sociala företag. Ett annat sätt är att lägga större fokus på vilken förändring man vill se i målgruppen under en viss tidsperiod. Detta kan göras utan att konkurrensneutraliteten åsidosätts.

Utvärdering
En del sociala företag använder redan socioekonomiska bokslut som ett sätt att visa på värdet av sin verksamhet. Kommunen bör i samråd med sociala företag och utifrån goda nationella exempel hitta metoder att värdera och jämföra utfall och effekter av insatser utifrån brukar- och samhällsnytta. Det kan också ligga till grund för framtida beslut om stöd. Social Return On Investments är exempel på metod och brukarrevisioner en annan.

Ansvar och spridning

För att Uppsala kommun ska nå framgång med arbetet att främja sociala företag krävs att det finns en intern organisation som har ett helhetsperspektiv på stöd till sociala företag. Detta innebär att berörda nämnder och förvaltningar är delaktiga, strävar åt samma håll, har en bra kommunikation och samverkar i frågorna.

Kommunstyrelsen har utifrån sitt ansvar för tillväxt- och näringslivspolitik och en socialt hållbar kommun det övergripande ansvaret för stöd till socialt företagande.
Socialt företagande ska integreras i kommunens näringslivspolitik och den sociala ekonomin ges en tydligare roll i välfärds- och näringslivspolitiken.

Arbetsmarknadsnämnden har tillsammans med övriga prioriterade nämnder ansvar för att stödja tillkomsten av sociala företag. Prioriterade nämnder för arbetet beskrivs i komunfullmäktiges styrdokument Mål och Budget.

Respektive förvaltning/bolag ansvarar för det egna arbetet i linje med dessa riktlinjer. Varje förvaltning/bolag ansvarar för information och kunskapsspridning av de möjligheter som öppnas genom sociala företag.

Uppföljning

För att kunna bedöma nyttan och effekterna av genomförda insatser genom sociala företag ska årlig uppföljning ske. Förutom volymer, insatser och ekonomiskt resultat, ska effekterna för den enskilde beskrivas. Uppföljning sker i samband med delårs- och årsbokslut. Respektive nämnd ansvarar för uppföljningen i relation till mål och uppdrag i nämndens verksamhetsplan och i Mål och Budget. Kommunstyrelsen samordnar uppföljning och analys av resultat i gemensam beredning med berörda nämnder. Kommunstyrelsen ansvarar för uppföljning av efterlevnaden av riktlinjer och strategi.

Relaterade dokument

Regeringen. *Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting. 2008-10-23.*

NUTEK 2008. *Sociala företag – en bransch i tillväxt. ISSN 1102-2574.*

Regeringen 2009. *En politik för det civila samhället. Prop. 2009 10:55.*

Regeringen 2009. *Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt. Prop. 2009/10:55.*

Regeringen 2010. *Handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag. Näringsdepartementet 210/1894/ENT.*

Näringsdepartementet Tillväxtanalys 2011. *Arbetsintegrerande sociala företag – användning och behov av statligt finansieringsstöd. Rapport 2011:12.*

Uppsala kommun, kommunfullmäktige 2013. *Överenskommelse mellan Uppsalas föreningsliv och Uppsala kommun KF 2013-05-27. Dnr. KSN-2013-0274.*

Uppsala kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden 2014. *Modeller för samspelet med det civila samhället. Dnr UAN-2013-0470.*

Uppsala kommun, kommunfullmäktige 2015. *Policy för hållbar utveckling. KF 2015-05-07.*

Uppsala kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden 2014-06-12. *Mål och riktlinjer för verksamhetsbidrag till ideella organisationer inom området arbetsmarknad och sysselsättning. Dnr. UAN-2014-0288.*

Uppsala kommun, arbetsmarknadsnämnden 2016. *Syftet med Idéburet Offentligt Partnerskap. AMN-2016-0038.*

Uppsala kommun, arbetsmarknadsnämnden 2015. *Riktlinjer för Idéburet Offentligt Partnerskap. AMN-2016-0148.*

Uppsala kommun, arbetsmarknadsförvaltningen 2015. *Modell för sociala företag vid ansökan om verksamhetsbidrag och vid uppföljning.*

Tillväxtverket 2015. *Dokumentation från dialog med arbetsintegrerande sociala företag 2015-04-08 i samband med Sociala företagsmässan.*

FINSAM. *Vägledning om hur samordningsförbund kan utveckla och stödja myndigheternas engagemang i arbetsintegrerande sociala företag. 2016-04-28*

Samordningsförbundet Uppsala län. *Riktlinjer för stöd till medlemmarna i arbetet med arbetsintegrerande sociala företag.2016-05-16. Dnr. 2016:24.*

Kulturdepartementet 2016. *Palett för ett stärkt civilsamhälle. SOU 2016:13.*

Regeringen 2016 Arbetsmarknadsdepartementet. *Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen har i Uppdrag att utarbeta och genomföra nationellt program för sysselsättningsfrämjande insatser genom arbetsintegerande sociala företag. 2016-02-25.*

Regeringskansliet 2016. *Näringsdepartementet har i uppdrag att se över hur man kan stärka socialt företagande och sociala innovationer. 2016-05-31.*